

Konferencija: Svako vreme je dobro za učenje – pregled rezultata Akcionog plana EU

Od devedesetih godina prošlog veka, kada su zemlje Evropske unije prepoznale moć obrazovanja i učenja odraslih u ostvarivanju dugoročnih ciljeva svoje ekonomske i socijalne politike, usledio je ceo niz akcija, projekata i programa iz ove oblasti. Dokumenti i preporuke Evropske komisije služile su kao orijentir i usmeravale aktivnosti u oblasti obrazovanja odraslih.

Jedan od takvih dokumenata je i *Akциони plan* Evropske komisije *Svako vreme je dobro za učenje*, donet za period 2008–2010. Na kraju trogodišnjeg perioda implementacije održana je završna konferencija na kojoj je trebalo napraviti pregled rezultata postignutih tokom implementacije, identifikovati glavne izazove sa kojima će se obrazovanje i učenje odraslih suočavati u Evropi do 2020. i dobiti povratnu informaciju od učesnika o budućim aktivnostima, potrebama i problemima.

U skladu sa tradicijom uspostavljenom ranih devedesetih, svaka zemlja tokom svog predsedavanja Evropskom unijom organizuje makar jedan skup posvećen obrazovanju i učenju odraslih. Datum završne konferencije koincidirao je sa predsedavanjem Mađarske, pa je konferencija održana od 7. do 9. marta 2011. u Budimpešti, u saradnji sa mađarskim Ministarstvom za zapošljavanje. Na njoj je učestvovalo 35 zemalja – preko 250 predstavnika, uključujući Savet Evrope, OECD, Ekonomski i socijalni komitet EU, predstavnike vlada, civilnog društva i privatnog sektora.

Konferenciji je prethodila sesija posvećena obrazovanju i učenju odraslih u Mađarskoj, sa nizom primera dobre prakse. Glavni deo konferencije organizovan je kroz uvodne govore, intenzivne diskusije u panelu i rad u radnim grupama. Uvodne govore održali su Deputy Director-General Xavier Prats Monné (Generalni direktorat za zapošljavanje, socijalna pitanja i jednakost šansi), Sándor Czomba (mađarsko Ministarstvo za zapošljavanje), prof. Maria João Rodrigues (specijalni savetnik Evropske komisije), prof. Gábor Halász (Univerzitet Eötvös Loránd u Mađarskoj) i Bernard Hugonnier (Direktorat za obrazovanje u OECD-u). Radna grupa je predstavila izveštaj o trogodišnjoj intenzivnoj saradnji

zemalja članica EU u obrazovanju odraslih, a prezentovano je i nekoliko ključnih studija iz ove oblasti.

Učesnici su bili saglasni u oceni da je *Akcionni plan* imao veoma značajnu ulogu u promovisanju učenja i obrazovanja odraslih, uprkos velikim razlikama koje postoje među pojedinim zemljama o tome kako se shvata obrazovanje i učenje odraslih. Potvrđena je velika prednost posedovanja ovakvog zajedničkog okvira kao što je *Akcionni plan*, koji istovremeno nudi smernice, predstavlja instrument za praćenje, poređenje i planiranje, ali može imati efekte i u diskusijama sa nacionalnim ministarstvima i socijalnim partnerima. Korišćenje zajedničkog okvira pokazalo se kao potvrda da deviza *Učimo jedni od drugih* ima ogromno polje praktične primene u kreiranju politike i u unapređenju prakse. Istaknuta je i spremnost da se sa ovakvim pristupom nastavi.

Na ovom impozantnom skupu, koji je okupio glavne aktere evropskog obrazovanja odraslih, mešali su se pozitivan duh i optimizam sa osećajem zabrinutosti za budućnost obrazovanja odraslih u Evropi. S jedne strane dominiralo je uverenje da su učenje i obrazovanje odraslih jedan od glavnih načina da se pojedinci i društva suoče sa različitim izazovima, među kojima se ističu ekonomska kriza, demografske promene (naročito starenje stanovništva i migracije), nova politička previranja, interkulturalni problemi, ekološke krize, nova uloga građanskog aktivizma i drugi. S druge strane sa zabrinutošću se prati mogućnost smanjenja budžeta *Integrisanog programa za celoživotno učenje* i mesto *Grundvig* programa u njemu, kao i neizvestan termin novog *Akcionog plana* Evropske komisije.

Konferencija se osvrnula na neke od krupnih problema koji čine realnost Evropske unije: broj onih koji ne participiraju u obrazovanju odraslih je za 50 miliona veći nego pre 10 godina, 76 miliona ljudi nije dovoljno obrazovano niti stručno obučeno, dok skoro trećina radne snage ne poseduje u zadovoljavajućoj meri ključne kompetencije. Pri tom se obrazovanje i učenje odraslih i dalje suočavaju sa problemima nedovoljnog finansiranja, nepostojanja integrisanog pristupa u kreiranju politike, nedovoljnih podataka, nepostojanja balansa između formalnog i neformalnog obrazovanja, niske motivacije i slabog učešća, nedovoljno obučenog kadra, nefleksibilnih metoda poučavanja, nedovoljno razvijenog sistema validacije prethodnog učenja, slabo razvijenog sistema vođenja i savetovanja itd.

I na ovoj konferenciji vidljiv je bio napor da se održi ravnoteža između dva pristupa obrazovanju i učenju odraslih u Evropskoj uniji – prvog, koji promovise obrazovanje za zapošljivost, insistirajući na konkurentnosti i kompetitivnosti, i drugog, koji obrazovanje vidi u funkciji socijalne inkluzije, podstičući građanski aktivizam, interkulturalizam i integraciju. Učenje odraslih pomaže da ljudi *izvuku maksimum iz svog života i rada* – moto je koji treba da ukratko odrazi ovaj kontinuirani evropski napor da se ne zapadne u ekonomizam i ne podlegne

neoliberalnoj koncepciji obrazovanja. Zapošljivost i inkluzija treba da idu *ruku pod ruku*, istaknuto je na konferenciji, a dat je i niz konkretnih primera dobre prakse i iskustava koja ilustruju kako je to moguće. Od naročito je značaja, ne samo u ovom kontekstu već i šire, insistiranje na komplementarnosti opšteg i stručnog obrazovanja. Jedan od načina da se to ostvari je i razvijanje transverzalnih ključnih kompetencija, zatim saradnja škola, sistema stručnog obrazovanja i obuke i institucija visokog obrazovanja. Validacija ishoda učenja preporučena je kao mogućnost efikasnog povezivanja ovih sistema.

Konferencija je kao glavni problem istakla nedovoljnu participaciju u učenju i obrazovanju odraslih i kao ključni zadatak za 21. vek odredila njeno podizanje.

Završni izveštaj konferencije sumirao je prioritete koje su učesnici izdvojili tokom plenarnih sesija i radnih grupa, radi razvoja jakog i odgovornog sektora obrazovanja odraslih:

- Pomoći odraslima koji imaju nizak nivo obrazovanja i stručnih veština da steknu ključne kompetencije za život i rad, naročito pisanje, računanje i digitalnu pismenost;
- Razviti kvalitetan sistem savetovanja i vođenja, koji će pomoći odraslima da naprave prave izbore i sačine sopstvene planove za celoživotno učenje;
- Razviti način da se zadovolje individualne potrebe svakog ko uči, što treba da bude podržano nizom metoda i upotrebom ICT, kao i visokokompetentnim nastavnicima koji će im pomoći u nalaženju puta u društvo znanja, i to tako što će na najbolji način iskoristiti svoje sposobnosti;
- Uspostaviti centre za učenje u lokalnoj zajednici, povezane sa okruženjem, čime bi se i učenju odraslih dalo značajnije mesto u njoj, uz važnu ulogu državnog sektora i snažno partnerstvo na svim nivoima;
- Značajan doprinos institucija visokog obrazovanja, koje imaju dvostruku ulogu – da se više otvore za odrasle studente i da obezbede istraživanja i naučnu analizu ove oblasti;
- Značajno povećati sumu znanja o sektoru obrazovanja i učenja odraslih;
- Unaprediti stručno usavršavanje kadra koji radi u ovoj oblasti u kontekstu brige o održanju i unapređenju kvaliteta;
- Razvijati dinamičan sektor *učenja za dug život* – za aktivno, autonomno i zdravo starenje, što uključuje intergeneracijsko učenje i solidarnost

među generacijama, kao i što bolje korišćenje socijalnih, kulturnih i ličnih resursa.

Senka koja se posle izbijanja ekonomske krize nadvila nad obrazovanje odraslih bila je приметna i na ovoj konferenciji. Jasno je da se za ovako ambiciozno postavljene ciljeve ne može računati na povećanje budžeta – naprotiv, postoji tendencija njegovog smanjivanja. Zato se insistiralo na što boljem, efektivnijem i kreativnijem korišćenju postojećih kapaciteta, uz preporuke za međuministarsku saradnju (naročito ministarstva obrazovanja, rada i zapošljavanja, zdravlja, pravde), na šta navode i istraživanja o pozitivnim efektima obrazovanja u smislu ušteda u oblasti zdravstva, smanjenja delinkvencije i kriminala itd.

Isticanje uloge civilnog društva je još jedan izraz potrebe za balansiranjem u politici i pristupu EU problemima obrazovanja odraslih. U ovom slučaju se insistiralo na ravnopravnom učešću raznovrsnih partnera, pri čemu organizacije civilnog društva imaju veoma važnu ulogu u oblasti neformalnog i informalnog učenja. Veoma je širok spektar mesta i načina za odvijanje ove vrste učenja – od samog radnog mesta, pa do novih socijalnih mreža, a pri tome se i uloga nastavnika znatno menja – on je sve više onaj koji koordinira proces učenja i vodi onog ko uči ka procesu pune autonomije.

Osim postignutih rezultata u trogodišnjem periodu i postojećih problema, konferencija je registrovala i niz slabosti i propusta u implementaciji *Akcionog plana*. Izveštaj koji sve ovo obuhvata biće predmet razgovora ministara obrazovanja zemalja EU, a Evropska komisija će početi pripreme za pisanje novog *Akcionog plana*, koji bi trebalo da doprinese punom prepoznavanju značaja obrazovanja i učenja odraslih u ostvarivanju niza benefita za evropska društva.

Katarina Popović